

Ηθική του Πολέμου: Εισαγωγικά

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η ηθική ή ανηθικότητα του πολέμου έχει απασχολήσει ερευνητές από το πεδίο της Ιστορίας, της Φιλοσοφίας και της Πολιτικής ωστόσο προσφάτως έγινε αντικείμενο κοινωνιολογικής ανάλυσης. Ο πόλεμος στα στενά πλαίσια που ορίζει το Διεθνές Δίκαιο είναι «κάθε ένοπλη σύγκρουση ανάμεσα σε συλλογικότητες που από το δίκαιο αυτό χαρακτηρίζονται ως “νομικά πρόσωπα”». Με τη σημασία αυτή ο πόλεμος αποτελεί διακρατική σύγκρουση, γι’ αυτό άλλωστε, και η εμπόλεμη κατάσταση αναφέρεται αποκλειστικά στα έθνη, στους λαούς, στις εθνοφυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες και ποτέ στους πολίτες στα επιμέρους μέλη τους».

Ο ορισμός του πολέμου έχει διαφοροποιηθεί, έχει γίνει ευρύτερος αφού «σήμερα η κατάσταση και οι διαδικασίες του “εμπόλεμου” αναγνωρίζονται και ανάμεσα σε “ομάδες” που δεν είναι έθνη ή λαοί, αλλά διαθέτουν στρατιωτική οργάνωση, και κυρίως αγωνίζονται για κάποιο αυτονόητο δικαίωμα του Διεθνούς Δικαίου, ενώ ταυτόχρονα αποδέχονται και αναγνωρίζουν στην πολεμική πρακτική την απόλυτη εφαρμογή των κανόνων του»[1]. Το άρθρο αντιμετωπίζει τον πόλεμο ως μία σύνθετη διαδικασία διαντίδρασης για την ενότητα και αναλύει τρεις διαστάσεις του καθώς και τις σχέσεις του με το μοντέρνο.

Αρχικά απασχολούν τις ηθικές και πολιτισμικές διαστάσεις του πολέμου οι οποίες χρειάζονται νομιμοποίηση, συλλογική κινητικότητα και δέσμευση στον πόλεμο, η απανθρωποποίηση του «άλλου» και στην υπερίσχυση των κανονιστικών διατάξεων ενάντια στη δολοφονία. Ακόμη η διασαφήνιση των ορίων της ηθικής όσον αφορά τη μεταχείριση των «πολιτών»[2], οι οποίοι προστατεύονται από τις Συμβάσεις της Γενεύης που συχνά αγνοούνται από τους μάχιμους ακόμη κι αν αυτοί προέρχονται από δημοκρατικό περιβάλλον. Το κεφάλαιο τονίζει το διάλογο μεταξύ των δύο σύγχρονων πλευρών του πολέμου, αυτή της τρομοκρατίας και αυτή του ηρωισμού.

Ακολουθεί μια εισαγωγή η οποία απαριθμεί άρθρα και κείμενα που αποτέλεσαν σταθμούς στη διαμόρφωση της έννοιας της ανηθικότητας του πολέμου. Αρχικά, πριν από μια δεκαετία, ένα κεντρικό άρθρο γραμμένο από τον Hans Joas με τίτλο «Η νεωτερικότητα του πολέμου» σκοπό είχε να ασκήσει κριτική στη θεωρία του εκσυγχρονισμού για το γεγονός ότι έθεσε στο περιθώριο το θέμα του πολέμου που

εμφανίστηκε στο επίσημο όργανο της Διεθνούς Ένωσης Κοινωνιολογίας. Το συγκεκριμένο άρθρο έλαβε απάντηση απ' τον συγγραφέα του κεφαλαίου και στη συνέχεια ο Joas ανταπάντησε. Το σημαντικό ήταν πως αυτός ο διάλογος αποτέλεσε ένα κοινωνιολογικό άνοιγμα για προβληματισμό για ένα θέμα που απασχολεί την ανθρωπότητα όπως είναι ο πόλεμος.

Ο πόλεμος είναι θέμα που απασχολούσε τον άνθρωπο από την αρχαιότητα ακόμη. Από την εποχή του Θουκυδίδη με το έργο του για τον Πελοποννησιακό Πόλεμο έως τη διαμόρφωση αντιπολεμικής συνείδησης που ο άνθρωπος διαμορφώνει και τα σημερινά ειρηνικά κινήματα. Περαιτέρω ασχολήθηκαν πιο μεθοδικά, από την κλασική αρχαιότητα που απασχόλησε τη San Tzu μέχρι την «Τέχνη του Πολέμου» του Clausewitz. Ο πόλεμος αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολλούς καλλιτέχνες αφού μέσω του μυθιστορήματος, των θεατρικών, των ταινιών και της τηλεόρασης εξέφρασαν την πραγματικότητα του πολέμου.

Ο τίτλος του άρθρου του Joas σύμφωνα με τον E. Tiryakian εισάγει τον αναγνώστη στην προβληματική σχέση του πολέμου και της νεωτερικότητας αν λάβει υπόψη πως η περίοδος της Αναγέννησης και η προαναγεννησιακή περίοδος αποτέλεσαν μια πρώιμη μορφή νεωτερικότητας με αποκορύφωμα το έργο του Κάντ "Perpetual Peace" (=αιώνια ειρήνη) (1795) εν όψει των Ναπολεόντειων Πολέμων. Αυτός ο «πόλεμος»[3] προβλημάτισε και επηρέασε αρνητικά την κοινωνία ωστόσο υπήρξε εφαλτήριο για ένα βήμα παραπέρα όσον αφορά την κοινωνιολογική ανάλυσή του. Παρότι η ανάλυση της έννοιας του πολέμου καθυστέρησε, πρόσφατες κοινωνιολογικές προσπάθειες διεύρυναν το πεδίο των σοβαρών πράξεων βίας σε αντίθεση με άλλους σε ένα πεδίο «εθνικής καθαρότητας» και έθεσαν πολλές μορφές βίας σε χαμηλότερο επίπεδο.

Ο συγγραφέας του κεφαλαίου που εξετάζουμε αναφέρει ονόματα προσώπων που συνέδραμαν στη διαμόρφωση των θέσεων/ τάσεων που διαμορφώθηκαν όπως είναι οι: Friedrich, Wittrock, Mann, Collins. Ο επόμενος τόμος της Collins ήταν μια μελέτη που παρουσίασε το πόλεμο ως ένα συνδυασμό πολλών επιπέδων αλληλεπίδρασης. Ο Joas επικεντρώθηκε στην παρατήρηση που έκανε για την αδυναμία της θεωρίας της νεωτερικότητας αντιμετωπίζοντας το θέμα του πολέμου. Ο Joas δεν επιδίωξε να θέσει στο περιθώριο την κανονιστική παράδοση αλλά πρόθεσή του ήταν να συμπληρώσει τα κενά της παράδοσης και τις όποιες ατέλειές της.

Ο δοκιμιογράφος τονίζει πως πρόθεσή του δεν είναι να ξαναγράψει κάποια ανταπάντηση όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό αλλά -όπως και ο Joas- επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στην κανονιστική παράδοση. Ο σύγχρονος πόλεμος κατανοείται από τον Tiryakian ως μια σύνθετη διαδικασία αλληλεπίδρασης που επιφέρει

σοβαρές συνέπειες. Άλλη παρατήρηση του Tiryakian είναι το γεγονός της «παραγκώνισης» του πολέμου έναντι άλλων θεμάτων όπως είναι το φύλο και η ανισότητα παρότι οι Η.Π.Α. βρίσκονταν επί μια δεκαετία με τη διακήρυξη πολέμου του Bush (2001). Ο Tiryakian στάθηκε στην περίπτωση αυτή στο γεγονός ότι ο συγκεκριμένος πόλεμος δεν ήταν διακρατικός αλλά ήταν πόλεμος εναντίον της «Τρομοκρατίας»[4], κάτι το οποίο σημαίνει πως δεν περιορίζεται χωροχρονικά ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο. Οι Η.Π.Α. είχαν ξεκινήσει αποικιακό πόλεμο στις Φιλιππίνες και συνέχισαν να συμμετέχουν κατά σειρά στον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στην Κορέα, στο Βιετνάμ και στην ενίσχυση του NATO στο Κοσσυφοπέδιο (1999). Είναι φανερό για τον δοκιμιογράφο η σύνδεση των Η.Π.Α. με τον πόλεμο και την υπόλοιπη κοινωνία.

Οι κοινωνιολογικές θεωρίες, οι μαρξιστικές, οι λειτουργικές, οι μετα-μοντέρνες που συναντώνται σε εγχειρίδια με κοινωνιολογικές θεωρίες αμελούν να αναφέρουν τον πόλεμο και επικεντρώνονται περισσότερο στην καθημερινότητα. Την κοινωνική συνοχή διαταράσσουν «η επανάσταση», «η ανομία» και «ο συλλογικός αναβρασμός». Οι πόλεμοι διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή χωρίς να έχει σημασία για το μέρος όπου λαμβάνει αυτός χώρα αφού όπως και να 'χει επηρεάζει την κοινωνία. Ο πόλεμος έρχεται σε αντίθεση με το στόχο της κοινωνίας να παράγει και να αναπαράγει.

Άλλη παρατήρηση του συγγραφέα είναι πως η συμπεριφορά των μελών της κοινωνίας σε περίοδο πολέμου αλλάζει σε σχέση με την περίοδο που επικρατούσε ειρήνη· ένα παράδειγμα που χρησιμοποιεί είναι η μετατροπή της ανθρωποκτονίας σε δικαιολογημένη δολοφονία προς χάριν του πολέμου. Μια πράξη λοιπόν χαρακτηρίζεται με έναν όρο ακολουθώντας έναν κοινό κώδικα συμπεριφοράς που όμως παραγκωνίζεται στην περίπτωση του πολέμου. Την περίοδο κοινωνικής ευημερίας οι άνθρωποι τηρούν αυστηρά τη φορολογία τους ενώ σε περίοδο πολέμου τα υλικά αγαθά και η αξία του ανθρώπου χάνουν τη δεδομένη αξία τους.

[Συνεχίζεται]

[1] Β. Γιούλτσης, *Γενική κοινωνιολογία*, Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη ⁵1997, σ. 359.

[2] Υπογράμμιση του βιβλίου.

[3] ό.π.

[4] Υπογράμμιση του βιβλίου.